РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН
АТНИНСКИЙ РАЙОННЫЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

422750, село Большая Атня,
улица Советская, дом 38

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ӘТНӘ РАЙОНЫНЫҢ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

422750, Олы Әтнә авылы,
Совет урамы,38нче йорт

Тел./факс: 8(84369)21020, E-mail: atnya@tatar.ru, сайт: atnya.tatarstan.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

15 май 2023ел.

№ 376

2023-2027 елларга Татарстан Республикасы Әтнә муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру Программасын раслау турында

«Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында, һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында»гы 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларга таләпләр турында»гы 2021 елның 11 февралендәге 161 номерлы карарына ярашлы рәвештә, карар бирәм:

1. 2023-2027 елларга Татарстан Республикасы Әтнә муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру Программасын расларга (1нче Кушымта)

2. Әлеге карарны Әтнә муниципаль районының рәсми сайтында Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча бастырып чыгарырга: http://atnya.tatarstan.ru.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшерүне Татарстан Республикасы Әтнә район башкарма комитеты җитәкчесе урынбасарына йөкләргә.

Җитәкче А.Ф.Каюмов

1нче Кушымта
Татарстан Республикасы
Әтнә район башкарма комитеты
«15» май 2023 №376
Карарына

2023-2027 ЕЛЛАРГА
ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ӘТНӘ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ
ЭНЕРГИЯНЕ САКЛАУ ҺӘМ
ЭНЕРГЕТИК НӘТИҖӘЛЕЛЕГЕН АРТТЫРУ МУНИЦИПАЛЬ
ПРОГРАММАСЫ

2023 ел

ЭЧТӘЛЕК

Бүлек №/№	**Исеме**	**бит №**
Программа паспорты		3-9
Төп төшенчәләр һәм кыскартулар		10-12
1.	Кереш	13
2.	Проблеманың характеристикасы	14-16
3.	Программаның максатлары, бурычлары. Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары	16
4.	Проблеманы чишүнең төп юллары	17-18
5.	Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге	19-23
6.	Энергия ресурсларын куллануның характеристикасы	23-26
6.1.	ӘМРны җылылык белән тәэмин итү	23
6.1.1.	Төп күрсәткечләр	23
6.1.2.	ӘМРны җылылык белән тәэмин итүнең икътисади проблемалары	23-24
6.1.3.	Җылылык энергиясен куллану	24
6.2.	ӘМРны су белән тәэмин итү	25
6.3.	ӘМРны электр белән тәэмин итү	25
6.4.	ӘМРны газ белән тәэмин итү	25-26
7.	Энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру	27-28
8.	Энергия ресурсларын кулланганда энергияне саклау	29-31
8.1.	Торак йортларда энергияне саклау	29-30
8.2.	Бюджет өлкәсе оешмаларында энергияне саклау	30-31
8.3.	ӘМР торак-коммуналь хуҗалыгының энергетик нәтиҗәлелеген арттыру	31
9.	ӘМРның энергетика балансы һәм энергияне саклау потенциалы	32
10.	Энергия тикшерүе һәм паспортлаштыру	33-34
10.1.	Энергетик тикшерү һәм торак йортларны паспортлаштыру	33-34
10.2.	Социаль өлкә объектларын һәм муниципаль предприятиеләрне энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру	34
11.	Электр энергиясен куллануны киметү	35
12.	Программаның пилот проектлары буларак традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары	35-37
13.	Кулланучылар арасында аңлату эше	38-39
14.	Программаны гамәлгә ашыруның оештыру-икътисади механизмнары	39-41
14.1.	Программаны идарә итү системасы	39-40
14.2.	Программаны күзәтү	41
14.3.	Программаны гамәлгә ашыруны контрольдә тоту	41
15.	Программаны ресурс белән тәэмин итү һәм планлаштырылган социаль-икътисади эффект	42-44
16.	Энергияне саклауның норматив-хокукый базасын эшләү	45
17.	Программаны эшләүдә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар	46-47

Программа Паспорты

Программаның Исеме	2023-2027 елларга Татарстан Республикасы Әтнә муниципаль районының энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасы (алга таба – Программа)
Программаны эшләү өчен нигез (хокукый һәм норматив тәэмин итү)	- «Энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында, һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон; - "Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга таләпләрне раслау турында" Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2021 елның 11 февралендәге 161 номерлы карары; - «Татарстан Республикасында энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча чаралар планын раслау турында»2010 елның 9 мартындагы 356-р номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты боерыгы; - РФ Хөкүмәтенең 07.10.2019 елның 1289 номерлы карары «дәүләт (муниципаль) учреждениеләренең чагыштырмача шартларда үзләре кулланган дизель һәм башка ягулык, мазут, табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе, күмер, шулай ук алар кулланган су күләмен киметү таләпләре турында»; - РФ Хөкүмәтенең «муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар, хезмәтләр, эшләр, заказлар урнаштыруның энергетик нәтиҗәлелеге таләпләрен билгеләү кагыйдәләрен раслау турында»31.12.2009 ел, №1221 карары; - РФ Икътисади үсеш министрлыгының 17.02.2010 ел, № 61 боерыгы «энергияне сак тотуны тәэмин итү һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларының якынча исемлеген раслау турында, ул энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ, муниципаль программаларны эшләү максатларында кулланылырга мөмкин» - «Чагыштырмача шартларда дәүләт (муниципаль) учреждениесе тарафыннан кулланыла торган ресурсларны киметү күләмнәрен билгеләү тәртибе турында» РФ Икътисади үсеш министрлыгының 24.11.2011 ел, № 591 боерыгы; - Россия Энергетика министрлыгының 30.06.2014 ел, № 398 боерыгы «дәүләт һәм муниципаль берәмлек катнашында оешмаларның энергия саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге программалар формасына таләпләрне раслау хакында, җайга салынулы эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыручы оешмалар һәм аларны гамәлгә ашыру барышы турында хисаплар» Россия Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 399 номерлы боерыгы энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә максатчан күрсәткечләр кыйммәтләрен исәпләү методикасын раслау турында, шул исәптән чагыштырырлык шартларда; Россия Энергетика министрлыгының 04.12.2016 no 67 боерыгы энергияне саклауга һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен Энергетик ресурсны натураль рәвештә куллану күләмен исәпләү-үлчәү ысулы белән билгеләү методикасын раслау турында.
Программаның Заказчысы	Татарстан Республикасы Әтнә район башкарма комитеты
Программаны Эшләүче	Татарстан Республикасы Әтнә район башкарма комитеты
Программаның максатлары һәм	Программа энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру хисабына ягулык-энергетика ресурсларыннан рациональ файдалануны тәэмин итү,

бурычлары, төп максат күрсәткечләре һәм күрсәткечләре	бюджет өлкәсе учреждениеләрендә энергетик нәтиҗәлелекне арттыру, җирле бюджет чыгымнарын киметү, шуның нигезендә Татарстан Республикасы Әтнә муниципаль районының социаль өлкәсен үстерүне тизләтү максатларында эшләнгән. Энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру программасын эшләү һәм гамәлгә ашыруның төп бурычлары: - Әтнә районы муниципаль хуҗалыгында энергия куллануның нәтиҗәлелеген арттыруның тотрыклы процессын тәэмин итү; - барлык дәрәҗәдәге кулланучыларның энергия нәтиҗәлелеген арттыру һәм энергияне саклауны стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү; энергияне саклау потенциалын гамәлгә ашыруны тәэмин итүче энергия нәтиҗәле технологияләр һәм материаллар, энергия куллануны идарә итү системаларын кертү; куллану процессында ягулык-энергетика ресурсларын үлчәү һәм исәпкә алуның төгәллеген, ышанычлылыгын һәм бердәмлеген тәэмин итү; - торак фондында энергия ресурсларын куллануның нәтиҗәлелеген арттыру; - коммуналь инфраструктура системаларында энергия ресурсларын куллануның нәтиҗәлелеген арттыру; - энергия ресурсларын тапшырганда, шул исәптән коммуналь инфраструктура системаларында югалтуларны киметү; кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазлану дәрәҗәсен арттыру; - муниципаль учреждениеләрне энергетика ресурслары белән тәэмин итүгә бюджет чыгымнарын, шулай ук Коммуналь комплекс оешмаларына ягулык сатып алуга субсидияләр бирү, гражданнарга субсилия бирү һәм күрсәтелгән өлкәләрдә энергетика ресурсларын куллану күләменең үзгәрешләрен исәпкә алып, коммуналь хезмәтләр өчен түләү кертүгә бюджет чыгымнарын киметү; - мотор ягулыгын һәм электр энергиясен куллану ягыннан югары экономияле транспорт чаралары, электр двигательләре белән җиһазландырылган транспорт чаралары, югары энергетик нәтиҗәлелеккә ия объектларга караган транспорт чаралары санын арттыру, шулай ук энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча чаралар үткәрелгән транспорт чаралары санын арттыру, шул исәптән бензинны алмаштыру һәм транспорт чаралары тарафыннан мотор ягулыгы буларак кулланыла торган дизель ягулыгы, мотор ягулыгының альтернатив төрләре табигый газ, мотор ягулыгы сыйфатында кулланыла торган газ катнашмалары (алга таба - газ катнашмалары), сыекландырылган углеводород газы, электр энергиясе, мотор ягулыгының башка альтернатив төрләре, куллануның мөмкинлеген, табигый газ чыганакларына, газ катнашмаларына, электр энергиясенә, мотор ягулыгының башка альтернатив төрләренә якынлыгын исәпкә алып ягулык һәм мондый алмаштыруның икътисади максатка ярашлылыгы; - энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру чараларын финанслауга кулланыла торган бюджеттан тыш акчалар күләмен арттыру

	электр энергиясе, җылылык энергиясе, табигый газ, су куллану күрсәткечләрен киметү һәм күрсәтелгән энергия ресурсларының югалтуларын киметү юлы белән энергия саклау потенциалын ныгыту; халык һәм башка кулланучылар төркемнәре арасында энергия һәм ресурсларны саклау пропагандасы; - энергия чыганагы буларак икенчел энергия ресурсларын һәм (яки) яңартыла торган энергия чыганакларын кулланган объектлар санын арттыру - бюджет учреждениеләренең барлык энергия ресурсларын куллануын киметү.
Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары	2023 – 2027 еллар
Төп чаралар исемлеге	Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча чаралар көтелгән нәтиҗәләрне, аларны үтәү срокларын күрсәтеп, аларны бюджет һәм бюджеттан тыш акчалар, җайга салынулы бәяләр (тарифлар) кулланып алынган акчалар хисабына финанслау мөмкинлекләрен исәпкә алып, шулай ук тиешле килештерү кирәк булган очракта алар планлаштырылган мөлкәт милекчеләренең килешүен алуны исәпкә алып формалаштырыла Россия Федерациясе законнары белән каралган **Чаралар исемлеге:** а) торак фондында кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазландыру буенча, шул исәптән интеллектуаль исәпкә алу приборларын, автоматлаштырылган системаларны һәм диспетчеризация системаларын кулланып; б) торак фондының энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру, шул исәптән күп фатирлы йортларда гомуми милеккә Энергия нәтиҗәле капиталь ремонт үткәрү буенча; в) торак-коммуналь хуҗалыкны үстерүгә юнәлдерелгән коммуналь инфраструктура системаларының энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру буенча; г) дәүләт яки муниципаль берәмлек катнашындагы оешмаларда энергияне саклау һәм бу оешмаларның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру буенча; д) энергия ресурсларын (шул исәптән газ белән тәэмин итү, җылылык һәм электр белән тәэмин итү) тапшыру өчен кулланыла торган хуҗасыз күчемсез милек объектларын ачыклау, мондый объектларны хуҗасыз күчемсез милек объектлары сыйфатында исәпкә куюны оештыру һәм мондый хуҗасыз күчемсез милек объектларына муниципаль милек хокукын тану буенча; е) Энергия ресурсларын тапшыру өчен кулланыла торган хуҗасыз күчемсез милек объектлары белән идарә итүне оештыру, шул исәптән аларны эксплуатацияләгәндә барлыкка килә торган Энергия ресурсларының норматив югалтуларын (шул исәптән җылылык энергиясен, электр энергиясен) компенсацияләү чыганагын билгеләү, аерым алганда, әлеге югалтуларны компенсацияләү чыгымнарын мондый объектларны идарә итүче оешма тарифына кертү хисабына Россия Федерациясе законнары белән; ж) энергия ресурсларын җитештерүчеләрне һәм кулланучыларны, энергия ресурсларын тапшыруны гамәлгә ашыручы оешмаларны стимуллаштыру, энергияне саклау, энергия нәтиҗәлелеген арттыру һәм

	энергия ресурсларын югалтуларны киметү буенча чаралар үткәрү буенча; з) икенчел энергия ресурсларын һәм (яки) яңартыла торган энергия чыганакларын энергия чыганаклары буларак куллану очраклары санын арттыру буенча; и) транспорт комплексында энергияне саклау һәм аның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру, шул исәптән транспорт чаралары тарафыннан мотор ягулыгы сыйфатында кулланыла торган бензин һәм дизель ягулыгын мотор ягулыгының альтернатив төрләре белән алыштыру буенча - табигый газ, газ катнашмалары, сыеклаңдырылган углеводород газы, электр энергиясе, мотор ягулыгының башка альтернатив төрләре белән куллану мөмкинлеген, табигый газ чыганакларына, газ катнашмаларына, электр энергиясенә, башка альтернатив мотор ягулыгы төрләренә якынлыгын һәм мондый алмаштыруның икътисади максатка ярашлылыгын исәпкә алып; к) Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органы, җирле үзидарә органы билгеләгән башка мәсьәләләр буенча; л) әлеге чараларның "а" - "к" пунктчаларында күрсәтелгән чараларны мәгълүмати тәэмин итү, шул исәптән энергетика ресурсларын кулланучыларны күрсәтелгән чаралар һәм энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру ысуллары турында мәгълүмат бирү буенча. **Программаларга өстәмә кертелергә мөмкин булган энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру буенча башка чараларның якынча исемлеге:** а) көйләнә торган бәяләр (тарифлар)кулланып алынган бюджеттан тыш акчаларны кулланып үткәрергә мөмкин булган чаралар; б) электр һәм җылылык энергиясе җитештерүчеләрне, электр челтәре оешмаларын, җылылык челтәре оешмаларын, су белән тәэмин итүне һәм ташландык суларны агызуны гамәлгә ашыручы оешмаларны инвестиция һәм җитештерү программаларында исәпкә алу буенча чаралар; в) энергияне саклауны стимуллаштыруга һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруга юнәлдерелгән бәяләрне (тарифларны) көйләүгә күчү, озак вакытлы көйләү параметрлары нигезендә энергетик ресурсларны куллануның социаль нормасын һәм энергетик ресурсларга дифференциацияләнгән бәяләрне (тарифларны) кертү өлкәсендәге чаралар куллануның социаль нормасы, тәүлекнең вакыты, ял һәм эш көннәре буенча дифференциацияләнгән бәяләр (тарифлар) кертү; г) энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә проектларны һәм чараларны инвестициягә кадәр әзерләү буенча чаралар, шул исәптән техник-икътисади нигезләмәләр, бизнес-планнар эшләү, шулай ук энергетик тикшерүләр үткәрү; д) электр һәм җылылык энергиясе җитештерү, электр һәм җылылык энергиясен тапшыру өчен кулланыла торган җиһазларны модернизацияләү, шул исәптән җиһазларны файдалы эшчәнлек коэффициенты югарырак булган җиһазларга алыштыру, энергия нәтиҗәлелеген арттыру максатларында инновацион чишелешләр һәм технологияләр кертү буенча чаралар; е) үз ихтыяҗларына энергия ресурсларын куллануны киметүгә юнәлдерелгән чаралар; ж) электр энергиясе, аларны тапшырганда җылылык энергиясе югалтуларын киметү буенча чаралар;

	з) су тапшыру (транспортлау) вакытында кулланыла торган электр энергиясе күләмен киметү буенча чаралар; и) суны тапшырганда югалтуларны киметү буенча чаралар; к) энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә укыту буенча чаралар; л) Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек территориясендә энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруга мәгълүмати ярдәм күрсәтү һәм пропагандалау буенча чаралар, шул исәптән энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә демонстрацион үзәкләр булдыруга, кулланучыларны энергия сервисы килешүләрен (контрактларын) төзү мөмкинлеге һәм аларны төзү үзенчәлекләре, көнкүреш энергия кулланучыларның энергетик нәтиҗәлелеге турында хәбәр итүгә юнәлдерелгән җайланмалар һәм башка товарлар, аларга карата Россия Федерациясе законнары нигезендә аларның энергетик нәтиҗәлелеге классларын билгеләү каралган яки энергетик нәтиҗәлелекне ирекле маркировкалау кулланыла.
Төп чараларны башкаручылар	Җирле үзидарә органнары, ТКХ оешмалары һәм предприятиеләре эшчәнлегенең көйләнә торган төрләрен гамәлгә ашыручы оешмалар, идарәче компанияләр, бюджет учреждениеләре, энергия ресурсларын башка кулланучылар
Финанслау күләме һәм чыганаклары	Барлык чыганаклар хисабына программаны финанслауның гомуми күләме –,**81 млн. сум,** шул исәптән Әтнә районының консолидацияләнгән бюджеты акчалары исәбенә – **0,2 млн. сум;** Татарстан Республикасы һәм РФ бюджеты акчалары исәбенә – **69,29 млн. сум;** бюджеттан тыш чыганаклар исәбенә – **11,46 млн. сум.**
Программаны гамәлгә ашырудан көтелгән ахыргы нәтиҗәләр	Программаны гамәлгә ашыру: - Әтнә муниципаль районының социаль өлкәсен алга таба үстерүгә юнәлдереләчәк энергияне саклый торган чаралар үткәрү нәтиҗәсендә финанс средстволарын азат итү. бюджет учреждениеләре тарафыннан энергия ресурсларын кулланунын 100% коммерция хисабын оештыру; - табигый газның бер өлешен икенчел яки яңартыла торган энергия чыганаклары белән алыштыру өчен уңай шартлар тудыру; - кулланучыларны энергияне саклауга һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыруга стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү.
Программаны гамәлгә ашыруны контрольдә тоту системасы	Программаны гамәлгә ашыру белән идарә итү һәм аның күрсәткечләрен мониторинглау эшләрен координацияләү Татарстан Республикасы Әтнә район башкарма комитетының территориаль һәм инфраструктура үсеше бүлеге тарафыннан башкарыла Программа заказчысы ярты елга бер тапкыр, хисаптан соң килә торган айның 15 нче көненә кадәр, программаны гамәлгә ашыру барышы турында хисапны Әтнә муниципаль районы Советына, шулай ук Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына тапшыра.

Төп төшенчәләр һәм кыскартулар

Әлеге Программада түбәндәге терминнар һәм билгеләмәләр кулланыла:

энергетик ресурс – энергия йөртүче, аның энергиясе хуҗалык һәм башка эшчәнлекне гамәлгә ашырганда кулланыла яки кулланыла ала, шулай ук энергия төре (җылылык, электр яки энергиянең башка төре);

икенчелге энергетик ресурс – технологик процессны гамәлгә ашыру яки җиһазларны куллану нәтиҗәсендә җитештерү һәм куллану калдыклары яки өстәмә продуктлар рәвешендә алынган энергетик ресурс, аның функциональ билгеләнеше энергетик ресурсның тиешле төрен җитештерү белән бәйле түгел;

ягулык-энергетика ресурслар – хуҗалык эшчәнлегендә кулланыла торган барлык табигый үзгәртелгән ягулык һәм энергия төрләре җыелмасы. Хәзерге вакытта кулланыла торган яки перспективада кулланыла торган энергия йөртүчеләре;

энергияне сак тоту – кулланыла торган энергетик ресурслар күләмен киметүгә юнәлдерелгән оештыру, хокукый, техник, технологик, икътисадый һәм башка чараларны гамәлгә ашыру, аларны кулланудан тиешле файдалы нәтиҗәне саклап калу (шул исәптән җитештерелгән продукция күләме, башкарылган эшләр, күрсәтелгән хезмәтләр);

энергетик нәтиҗәлелек – энергия ресурсларын кулланудан файдалы эффектның продукциягә, технологик процесска, юридик затка, шәхси эшмәкәргә карата шундый эффект алу максатында җитештерелгән энергия ресурслары чыгымнарына нисбәтен чагылдырган характеристикалар;

энергетик нәтиҗәлелек классы – продукциянең энергетик нәтиҗәлелеген чагылдырган характеристикасы;

көнкүреш энергиясен кулланучы җайланма – функциональ билгеләнеше энергия ресурсларын куллануны күздә тоткан, электр энергиясе өчен егерме бер киловатттан, җылылык энергиясе өчен йөз киловатттан артмаган һәм шәхси, гаилә, өй һәм башка шундый ихтыяҗлар өчен кулланыла торган продукция;

энергетика тикшерүе – энергия ресурсларын куллану турында мәгълүмат җыю һәм эшкәртү кулланыла торган энергия ресурслары күләме, энергия нәтиҗәлелеге күрсәткечләре, энергияне саклау мөмкинлекләрен ачыклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру максатларында алынган нәтиҗәләрне энергетика паспортында чагылдыру;

энергосервис килешүе (контракт) – килешү (контракт), аның предметы булып башкаручының энергияне саклауга һәм заказчының энергия ресурсларын кулллануның энергетик нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән гамәлләрне гамәлгә ашыруы тора;

муниципаль продукт – муниципаль берәмлекнең икътисади эшчәнлеген гомумиләштерүче күрсәткеч, ул ахыргы файдалану өчен товарлар һәм хезмәтләр җитештерү процессын характерлый. Муниципаль продукт агымдагы бәяләрдә (номиналь), чагыштырма бәяләрдә (реаль)исәпләнә;

дәүләт яки муниципаль берәмлек катнашындагы оешмалар – устав капиталында Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек өлеше (кертемнәре) илле проценттан артык тәшкил иткән һәм (яки) аларга карата Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек турыдан-туры яки турыдан-туры булмаган рәвештә мондый юридик затларның устав капиталын тәшкил итүче тавыш бирүче акцияләргә (өлешләренә)

туры килә торган гомуми тавышларның илле процентыннан артыграк өлеше белән идарә итәргә хокуклы булган юридик затлар, дәүләт яисә муниципаль унитар предприятияләр, дәүләт яки муниципаль учреждениеләр, дәүләт компанияләре, шулай ук милекләре илле процентттан артык акцияләре яки устав капиталындагы өлешләре дәүләт корпорацияләренә караган юридик затлар;

эшчәнлекнең көйләнә торган төрләре – Россия Федерациясе законнары нигезендә бәяләрне (тарифларны) көйләү гамәлгә ашырыла торган табигый монополияләр субъектлары, коммуналь комплекс оешмалары тарафыннан гамәлгә ашырыла торган эшчәнлек төрләре;

күп фатирлы йортны тоту өчен җаваплы кеше – торак законнары нигезендә күп фатирлы йорт белән идарә итү бурычы йөкләнгән кеше;

төзүче – шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында законнарга ярашлы рәвештә төзүче тарафыннан танылган кеше.

энергетик паспорты – энергия ресурсларын куллану балансын, оешманың хуҗалык эшчәнлеге процессында аларны куллану нәтиҗәлелеге күрсәткечләрен, энергияне саклау потенциалын, шулай ук энергияне саклау чаралары турында мәгълүматны чагылдырган документ;

максатчан күрсәткеч – хуҗалык итүче субъектларның ягулык-энергетика ресурсларын регламентлаучы документларда билгеләнгәнгә карата нәтиҗәле куллануга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру буенча эшчәнлеген характерлаучы абсолют яки чагыштырма зурлык;

энергияне саклау потенциалы – ягулык-энергетика ресурсларын (алга таба ТЭР) куллануны оптимальләштерү юлы белән энергетик нәтиҗәлелекне арттыру мөмкинлеген характерлаучы физик зурлык. Потенциал билгеләнгән (регламентлаучы документ белән билгеләнгән), норматив (барлык системаларның эш күрсәткечләрен норматив кыйммәтләргә китерү шарты белән), теоретик (модернизация үткәргәндә һәм инновацион технологияләрне керткәндә)булырга мөмкин;

продукциянең энергия сыешлыгы – продукция җитештерүгә энергия чыгымын (млн.сум) характерлаучы күрсәткеч.

Программада түбәндәге кыскартылулар кулланыла:

ӘМР – Әтнә муниципаль районы;
КС – кайнар су белән тәэмин итү;
ИҖП – индивидуаль җылылык пункты;
ТКХ – торак-коммуналь хуҗалык;
КФЙ – күп фатирлы йортлар;
ММЧ – массакүләм мәгълүмат чаралары;
ҮКО – үз-үзен көйләүче оешма;
ТМШ – торак милекчеләре ширкәте;
ш.я.т. – шартлы ягулык тоннасы;
ЯЭР – ягулык-энергетика ресурслары.

1. Кереш

«Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»гы 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законы белән энергияне сак тотуны стимуллаштыруның һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыруның хокукый, икътисади һәм оештыру нигезләре формалаштырылды, кулланучыларның барлык категорияләре тарафыннан энергетика ресурсларын куллануны оптимальләштерүгә юнәлдерелгән кайбер бурычлар куелды, энергияне саклау турындагы законнарның төп нигезләмәләрен үтәмәү өчен җаваплылык көчәйтелде.

Әлеге Программа Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2021 елның 11 февралендәге 161 номерлы «Энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга таләпләр турында»гы карарына ярашлы эшләнгән.

Әлеге Программа Татарстан Республикасы Әтнә район башкарма комитетының территориаль һәм инфраструктура үсеше бүлеге тарафыннан энергия ресурсларын тәэмин итүчеләрдән һәм кулланучылардан җыелган сораштыру кәгазьләре, шулай ук Татарстан Республикасы буенча федераль дәүләт статистика хезмәтенең территориаль органына район тарафыннан тапшырыла торган статистик хисап нигезендә эшләнде.

Программа структурасына энергия ресурсларын кулланганда энергия нәтиҗәлелеген арттыру һәм энергияне сак тоту мәсьәләләреннән тыш «энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру», «программаны идарә итү һәм мониторинглау», «халык белән аңлату эше, идарәче компанияләр, ТСЖ», «норматив-хокукый базаны камилләштерү», «программаны идарә итү һәм мониторинглау» бүлекләре керә

2. Проблеманың характеристикасы

Әтнә муниципаль районы Көнбатыш Кама алдының төньяк өлешенең көнбатышында урнашкан. Әтнә районы Мари Иле Республикасы белән чиктәш.

Административ үзәге Олы Атня авылы Татарстан башкаласыннан 60 км ераклыкта урнашкан. 2022 ел нәтиҗәләре буенча район халкының гомуми саны 12553 кеше тәшкил итә, алар 12 авыл җирлегендә яшиләр, мәсәлән:

п/п №	Авыл җирлеге исеме	Халык саны	Торак пунктлар саны
1	Олы Әтнә	4008	5
2	Олы Мәңгәр	1004	3
3	Югары Сәрдә	176	1
4	Коморгуҗа	501	4
5	Күәм	1246	6
6	Кулле-Киме	589	4
7	Күңгәр	1331	5
8	Кышлау	457	3
9	Түбән Бәрәскә	1396	3
10	Түбән Көек	560	5
11	Яңа Шашы	740	5
12	Өҗем	524	3

Районның иң эре оешмалары (предприятиеләре): «Тукай» ҖЧҖ, АХПК «Ленин ис. нәсел заводы”, АХПК “Таң”, ҖЧҖ “Шахтер” һ. б.

Әтнә районы – эре авыл хуҗалыгы районнарының берсе. Авыл хуҗалыгының нигезен сөт, ашлык юнәлешләре тәшкил итә. Игенчелектә төп әһәмияте иген хуҗалыгына карый (көзге арыш, язгы бодай һәм язгы, бөртекле һәм кузаклы культуралар төркеме). Иң эре авыл хуҗалыгы товар җитештерүчеләре «Тукай» ҖЧҖ, «Ленин ис. нәсел заводы” АХПК, “Таң” АХПК, “Шахтер” ҖЧҖ, “Менгер” АХПК, “Ф.Галиев исеме” АХПК.

Районда 12 урта гомуми белем бирү мәктәбе, 1 башлангыч мәктәп-балалар бакчасы, 13 мәктәпкәчә учреждение, 1 медицина учреждениесе, шул исәптән 27 ФАП һәм ресурс үзәге – “Габдулла Тукай исемендәге Әтнә авыл хуҗалыгы техникумы” Дәүләт автоном һөнәри белем бирү учреждениесе эшли.

Районда 15 мәдәният йорты һәм клуб, 1 китапханә, туган якны өйрәнү музее, Ш.Мәрҗани һәм С. Хәким музейлары эшли.

Районның административ-территориаль төзелеше энергия ресурсларын куллану характерын да билгели, төп кулланучылар Олы Әтнә авылында тупланган. Су белән тәэмин итү һәм су чыгару хезмәтләренең төп тәэмин итүчесе МУП “Әтнә торак – коммуналь хуҗалыгы”.

Районның барлык өлкәләрендә энергия ресурсларын экономияләүнең иң әһәмиятле резервлары нәкъ менә Олы Әтнә авылында тупланган. Аерым алганда, су белән тәэмин итүгә, агынты суларны чистартуга, коммуналь һәм ведомство

котельняларының торак секторны, социаль һәм сәнәгать объектларын җылытуга, челтәрләрдә җылылык энергиясен югалтуга табигый газ куллануына электр энергиясе чыгымнары һ.б. сәнәгатьтә, районның һәм тулаем республиканың ягулык-энергетика комплексында энергияне саклауның шундый ук потенциалы бар.

Халык арасында энергияне саклау һәм энергия ресурсларын экономияләүнең иң зур потенциалы шулай ук Олы Атня авылының торак хуҗалыгы белән характерлана, аның торак фонды 2022 елга 366,22 мең кв. м тәшкил итә.

Район буенча күп фатирлы йортларның торак фондын төзекләндерү дәрәҗәсе:

Җылыту – 100%;

су белән тәэмин итү - 100%;

су агызу - 100%;

газ белән тәэмин итү - 100%.

Бер үк вакытта үзәкләштерелгән суүткәргеч, су агызу, җылыту, газ белән җиһазландырылган күп фатирлы йортлар өлеше 100,0% тәшкил итә.

Ахыргы куллануда 2022 елда Әтнә муниципаль районы буенча кулланылган энергия ресурсларына карата энергия ресурсларын саклау потенциалы бәяләнә:

җылылык энергиясе буенча – 10-11%;

электр энергиясе буенча – 8-9%;

су буенча – 3,5-4%.

Бу торак биналарны җылытуга Энергия ресурсларының төп чыгымнарына, бюджет объектларын җылыту-вентиляция ихтыяҗларына, яктыртуга һ.б. кагыла. төп куллану өлкәсе (торак фонды, социаль өлкә һәм муниципаль предприятиеләр) 44,7% электр энергиясен, 90,8% җылылык энергиясен һәм 62% суны сарыф итә.

Энергия ресурсларының удельный кулланууын киметү проблемасының кире ягы булып күләмне киметүнең тискәре эффекты тора, ул беренче чиратта җайга салынулы эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыручы оешмаларга, ә хезмәт бирәмлегенә удельный чыгымнарны арттыру хисабына аларның хезмәтләренә тарифларны арттыру аша ахыр чиктә кулланучыларга да кагылырга мөмкин. Кулланучылар өчен энергия ресурсларына тарифлар билгеләгәндә Дәүләт һәм муниципаль җайга салу органнарының куллану күләмен киметү эффектының тискәре йогынтысын булдырмас өчен, барлык кызыксынган якларның мәнфәгатьләре балансын сакларга кирәк.

3. Программаның максатлары, бурычлары. Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары

2023-2027 елларга Әтнә муниципаль районының энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасының төп максатларын түбәндәгечә формалаштырырга мөмкин:

- социаль-икътисади мөнәсәбәтләрнең һәм районның тормыш рәвешенең барлык сегментларында энергия ресурсларын куллану нәтиҗәлелеген арттыру;
- кулланучыларны энергияне саклауга этәрү механизмнарын камилләштерү;

- кулланучыларны энергияне саклауның котылгысыз процессына актив җәлеп итү, район халкының киң катламнарының аңында теләсә нинди энергия ресурсларын экономияләүнең объектив ихтыяҗын тамыр җибәрү.

Әлеге Программаның төп бурычлары:

- энергияне саклау потенциалын ныгыту, муниципаль продуктның энергия сыйдырышлылыгын 2022 ел дәрәҗәсенә карата 3% ка киметү;

- 2027 елга бюджет учреждениеләренең электр энергиясен, җылылык энергиясен һәм суны куллануның аерым күрсәткечләрен киметү, шул исәптән барлык энергия ресурсларын куллануны 15% тан да ким булмаган (2023 елдан бирле ел саен 3% тан да ким булмаган)киметү;

- энергия ресурсларын тапшырганда һәм кулланучыларда югалтуларны киметү;

- энергия ресурсларын сатып алуга бюджет чыгымнарын киметү;

- ягулык куллану күләмен киметү хисабына яну продуктлары, шул исәптән зарарлы матдәләр чыгаруны киметү;

- халык һәм башка кулланучылар төркемнәре арасында энергия һәм ресурсларны саклауны актив пропагандалау.

Программа 2023-2027 еллар дәвамында бер этапта гамәлгә ашырыла. Барлык техник-икътисади күрсәткечләр күрсәтелгән чорга билгеләнгән. 2030 елга кадәр Программа чараларын гамәлгә ашыру темпларын һәм нәтиҗәлелеген 2027 елдан саклау шарты белән берничә фараз күрсәткече формалаштырылган.

4. Проблеманы чишүнең төп юллары

Торак фондта, бюджет учреждениеләрендә һәм муниципаль предприятиеләрдә энергия куллану буенча башлангыч мәгълүматларны анализлау энергия ресурсларын җитештерү һәм куллануның гомумиләштерелгән картинасын алырга, ТЭРның төп кулланучылары тарафыннан су, электр һәм җылылык энергиясен куллануның нәтиҗәлелеген бәяләргә мөмкинлек бирде.

Программаны эшләү барышында Олы Әтнә авылы һәм башка торак пунктлар буенча энергия ресурсларын куллану буенча мәгълүматларга анализ ясалды:

- торак-коммуналь сектор;
- социаль өлкә бюджет учреждениеләре;
- сәнәгать;
- агросәнәгать секторы;
- башка категорияләр.

Ягулык-энергетика ресурсларын куллануның гомуми структурасында электр энергиясе, җылылык энергиясе, газ, мотор ягулыгы һәм су куллану бүленгән.

Җыелган мәгълүматларны анализлау нигезендә район энергия ресурсларын куллану структурасы формалаштырылган, 2027 елга кадәр ӘМР энергия ресурсларын куллану динамикасы билгеләнгән, энергия ресурсларын һәм су куллану буенча җыелма мәгълүматлар исәпләнгән.

Программа куйган бурычларны тормышка ашыру буенча иң ачык беренче чираттагы адымнар – төп энергия ресурсларын (электр энергиясе, җылылык энергиясе, су һәм табигый газ) куллануны 100% коммерцияле исәпкә алуга күчү. Россиядә коммерция хисабына күчү практикасы энергия ресурсларын түләүгә чыгымнарны 15 процент күләмендә турыдан-туры төгәлрәк исәпкә алу, шулай ук кулланучыларны энергияне бозуны киметүгә стимуллаштыру хисабына экономияләүне күрсәтә.

2023 елның 1 гыйнварына ӘМР буенча барлык категория кулланучылар өчен исәп-хисап приборлары күрсәткечләре буенча исәпләнгән энергия ресурсларын бирү күләме өлеше:

- электр энергиясе - 100 %;
- су - 85,4 %; (МКД буенча 100%)
- табигый газ - 100 %.

«Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезләмәләренә ярашлы рәвештә, 2026 елга дәүләт учреждениеләре, хакимият органнары һәм җирле үзидарә биналарында һәм корылмаларында кулланылган барлык энергия ресурсларын коммерцияле исәпкә алуга күчү тәмамланырга тиеш, ә 2027 ел ахырына – күп фатирлы торак фондына караган биналар яки биналар төркемнәре.

Шуңа күрә әлеге программаны гамәлгә ашыруның беренче этабында 2023-2027 елларда эшнең төп күләме нәкъ менә кулланучыларны заманча исәп-хисап һәм көйләү узеллары белән җиһазландыру өлешендә күздә тотыла.

Алга таба программада бюджет учреждениеләрендә, муниципаль торак фондында гомуми файдаланудагы урыннарда һәм энергияне саклый торган яктырту системаларын (эчке һәм урам) гомуми файдаланудагы юлларны төзекләндергәндә киң кулланышка кертү буенча чаралар каралган.

Иң эре электр энергиясе, җылылык, кайнар һәм салкын су, пар һ.б. кулланучыларның энергетика системаларын оптимальләштерүгә карата аерым карарларны аларның энергетика тикшерүләре нәтиҗәләре буенча карау күздә тотыла.

Төрле категория кулланучыларны, шул исәптән җирле үзидарә органнарын, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләрне, энергия ресурсларын кулланучыларны энергетик тикшерүләр (энергоаудит) шулай ук 261-ФЗ номерлы Федераль закон белән карала. Энергия аудиты һәм энергетика паспортларын төзү буенча чаралар да әлеге программа кысаларында карала.

Җайга салынулы эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыручы оешмаларның энергетик нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән конкрет техник/технологик проектларны эшләү һәм гамәлгә ашыру өчен җаваплылык турыдан - туры күрсәтелгән энергия һәм ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларга йөкләнә. Мондый чараларны кертү турында карар аларның энергетика тикшерүләре нәтиҗәләре буенча да кабул ителә дип фаразлана.

Техник карарлардан тыш, программада энергия куллануны киметүне стимуллаштыру буенча оештыру, икътисади, хокукый һәм административ чаралар комплексы, кулланучылар арасында энергия ресурсларын саклау

идеяләрен актив пропагандалау каралган. Бу эш бик мөһим, чөнки беренче чиратта гади кулланучыларның энергия ресурсларын экономияләүнең файдасын аңлаулары энергияне саклауга этәрүче иң җитди фактор булып тора.

5. Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге

Әлеге программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге РФ Төбәк үсеше министрлыгының методик киңәшләренә туры килә (Таблица 5.1). Күрсәткечләрнең динамикасын (үзгәрүен) чагылдыручы максатчан күрсәткечләр хисап календарь елындагы тиешле күрсәткечләрнең кыйммәтләренә карата исәпләнә (2022 елның 1 гыйнварыннан 31 декабренә кадәр), ә энергетика ресурсларын исәпкә алу приборлары белән җиһазландырылуның максатчан күрсәткечләре энергия белән тәэмин итү инфраструктурасына тоташтырылган объектларга карата исәпләнә.

Энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге максатчан күрсәткечләр кыйммәтләрен исәпләгәндә, чагыштырма шартларда, шул исәптән, программа чараларын үткәрү белән бәйле булмаган Энергия ресурсларының структурасын һәм куллану күләмен объектив үзгәртү фаразлары исәпкә алынган. Энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә региональ муниципаль программаларга кертү өчен мәҗбүри максатчан күрсәткечләргә түбәндәгеләр керә::

а) кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазландырылуны характерлаучы максатчан күрсәткечләр;

б) җылылык һәм электр энергиясен комбинацияле җитештерү режимында эшләүче җылылык энергиясе чыганакларын һәм (яки) яңартыла торган энергия чыганакларын куллану дәрәҗәсен билгеләүче максатчан күрсәткечләр;

в) дәүләт секторындагы максатчан күрсәткечләр;

г) торак фондында максатчан күрсәткечләр;

д) сәнәгатьтә, энергетикада һәм коммуналь инфраструктура системаларында максатчан күрсәткечләр;

е) транспорт комплексында максатчан күрсәткечләр.

Таблица 5.1 Программаның максатчан күрсәткечләре

№	**Күрсәткечләр, күрсәткечләр төркемнәре атамасы**	**Үлчәү берәмлеге**
1	2	3
Кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазландырылуны характерлаучы максатчан күрсәткечләргә түбәндәгеләр керә:		
1.	Күп фатирлы йортларның коммуналь ресурслар төрләре буенча кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алуның коллектив (гомумйорт) приборлары белән җиһазландырылган өлеше	%
2.	Күп фатирлы йортларда, торак йортларда (йорт хуҗалыкларында) торак, торак булмаган биналарның өлеше, күп фатирлы йортларда, торак йортларда (йорт хуҗалыкларында)коммуналь ресурслар төрләре буенча кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алуның индивидуаль приборлары белән җиһазландырылган	%

3.	Дәүләт (муниципаль) табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе һәм исәпкә алу приборлары буенча сатып алына торган су, дәүләт (муниципаль) учреждениеләре тарафыннан кулланыла торган табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе һәм суның гомуми күләмендә куллану өлеше	%
Җылылык һәм электр энергиясен комбинацияле җитештерү режимында эшләүче җылылык энергиясе чыганакларын һәм (яки) яңартыла торган энергия чыганакларын куллану дәрәҗәсен билгеләүче максатчан күрсәткечләргә		
1.	Җылылык һәм электр энергиясен комбинацияле җитештерү режимында эшләүче җылылык энергиясе чыганакларыннан җылылык челтәрләренә җибәрелгән җылылык энергиясенең үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системаларында җылылык энергиясе җитештерүнең гомуми күләмендә өлеше	%
2.	Яңартыла торган энергия чыганакларын куллану нигезендә эшләүче Генерацияләү объектларының куәтләрен кертү (билгеләнгән куәте 25 МВт (МВт) артык булган гидроэлектростанцияләрне исәпкә алмыйча).	%
Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнары (җирле үзидарә органнары) карамагындагы дәүләт (муниципаль) оешмаларында энергетика ресурсларын куллануны характерлаучы максатчан күрсәткечләргә (муниципаль программалар өчен муниципаль берәмлек буенча максатчан күрсәткеч, төбәк программалары өчен - тулаем Россия Федерациясе субъекты буенча максатчан күрсәткеч)		
1.	Уку-тәрбия билгеләнешендәге биналар һәм биналар тарафыннан җылылык энергиясенең аерым чыгымы	Гкал/м
2.	Уку-тәрбия билгеләнешендәге биналар һәм биналар тарафыннан электр энергиясенең аерым чыгымы	кВт-ч/м
3.	Сәламәтлек саклау һәм халыкка социаль хезмәт күрсәтү биналары һәм биналары тарафыннан җылылык энергиясенең аерым чыгымы	Гкал/м
4.	Сәламәтлек саклау һәм халыкка социаль хезмәт күрсәтү биналары һәм биналары тарафыннан электр энергиясенең аерым чыгымы	кВт-ч/м
5.	Дәүләт (муниципаль) учреждениесе тарафыннан дизель һәм башка ягулык, мазут, табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе, күмер һәм су куллану күләме	т, м3, Гкал, кВт-ч
Торак-коммуналь хуҗалыкта энергия ресурсларын куллануны характерлаучы максатчан күрсәткечләргә		
1.	Энергия нәтиҗәлелеге классы В һәм аннан югарырак булган күп фатирлы йортларның өлеше	%
2.	Күп фатирлы йортларда җылылык энергиясенең аерым чыгымы	Г кал/м2
3.	Күп фатирлы йортларда электр энергиясенең аерым чыгымы	кВт-ч/м
4.	Күпфатирлы йортларда салкын су чыгымы (1 кешегә исәпләгәндә)	куб. м/чел
5.	Күпфатирлы йортларда кайнар су чыгымы (1 кешегә исәпләгәндә)	куб. м/чел
Сәнәгатьтә, энергетикада һәм коммуналь инфраструктура системаларында энергетика ресурсларын куллануны характерлаучы максатчан күрсәткечләргә		
1.	Сәнәгать җитештерү өлкәсендә Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге) территориясендә энергетика ресурсларын куллануның төп өлешен тәшкил итүче 3 төр продукция, эшләр (хезмәтләр) җитештерү өчен сәнәгать җитештерүенең энергия сыешлыгы	т. ут/ед. продукции
2.	Җылылык электр станцияләре тарафыннан электр энергиясен җибәрүгә ягулыкның Удельный чыгымы	г. ут/кВт-ч
3.	Җылылык электр станцияләре коллекторларыннан җибәрелгән җылылык энергиясенә ягулыкның Удельный чыгымы	кг. ут/Гкал
4.	Казанлык коллекторларыннан җылылык челтәренә җибәрелгән җылылык энергиясенә ягулыкның аерым чыгымы	кг. ут/Г кал
5.	Электр энергиясен тарату челтәрләре аша тапшырганда тапшырылган электр энергиясенең гомуми күләмендә югалтулар өлеше	%
6.	Җылылык энергиясен тапшырганда җылылык энергиясен югалту өлеше тапшырылган җылылык энергиясенең гомуми күләмендә	%
7.	Урам яктырту системаларында Энергия нәтиҗәле яктылык чыганакларының өлеше	%
Транспорт комплексында энергия ресурсларын куллануны характерлаучы максатчан күрсәткечләргә		
1.	Җәмәгать транспортына караган мотор ягулыгы һәм электр энергиясен куллану буенча югары экономияле транспорт чаралары саны (шул исәптән энергетика нәтиҗәлелеге югары класслы объектларга карый), Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек)тарафыннан ташу буенча хезмәт күрсәтүләргә тарифларны көйләү	единиц.

2.	Табигый газ, газ катнашмалары, сыекландырылган углеводород газын мотор ягулыгы сыйфатында кулланучы транспорт чаралары саны, аларда ташу буенча хезмәтләргә тарифларны көйләү Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек)тарафыннан башкарыла	единиц.
3	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек) территориясендә теркәлгән автоном электр энергиясе чыганагы булган транспорт чаралары саны (шул исәптән җиңел электр автомобильләре)	единиц.
4.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек)территориясендә теркәлгән автоном электр энергиясе чыганагы булган җиңел электр автомобильләре саны	единиц.
5.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек)территориясендә теркәлгән җәмәгать транспортына караган автоном электр энергиясе чыганагы булган транспорт чаралары саны	единиц
Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органы, җирле үзидарә органы карары буенча энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә программалар эшләгәндә түбәндәге өстәмә максатчан күрсәткечләр билгеләнергә мөмкин		
1.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнары (җирле үзидарә органнары), Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнары (җирле үзидарә органнары) карамагындагы дәүләт (муниципаль) учреждениеләре тарафыннан төзелгән энергия сервисы килешүләре (контрактлары) саны, аларның предметы-Россия Федерациясенең күрсәтелгән субъекты территориясендә энергия ресурсларын энергия саклауга һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән гамәлләрне башкаручы тарафыннан гамәлгә ашыру Федерация (муниципаль берәмлек))	единиц.
2.	Коммуналь комплекс оешмаларына ягулык сатып алуга субсидияләр, гражданнарга тиешле дәрәҗәдәге бюджеттан коммуналь хезмәтләр өчен түләү кертүгә субсидияләр күләме	тыс.руб.
3.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге)территориясендә күп фатирлы йортларны капиталь ремонтлауның гомуми күләмендә күп фатирлы йортларны энергия нәтиҗәле капиталь ремонтлау өлеше	%
4.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге) территориясендә кулланыла торган (кулланыла торган)электр энергиясенең гомуми күләмендә исәп-хисап приборларын кулланып башкарыла торган электр энергиясе күләменең өлеше	%
5.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге) территориясендә кулланыла торган (кулланыла торган)җылылык энергиясенең гомуми күләмендә исәп-хисап приборларын кулланып башкарыла торган җылылык энергиясе күләменең өлеше	%
6.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге) территориясендә кулланыла торган (кулланыла торган)суның гомуми күләмендә исәп-хисап приборларын кулланып башкарыла торган салкын су күләменең өлеше	%
7.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге)территориясендә кулланыла торган (кулланыла торган) суның гомуми күләмендә исәп-хисап приборларын кулланып башкарыла торган кайнар су күләменең өлеше	%
8.	Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлеге)территориясендә кулланыла торган (кулланыла торган) табигый газның гомуми күләмендә исәпкә алу приборларын кулланып исәпләүләр башкарыла торган табигый газ күләменең өлеше	%
9.	Яңартыла торган энергия чыганакларын һәм (яки) Икенчел энергетик ресурсларны кулланып җитештерелә торган энергетик ресурслар күләменең Россия Федерациясе субъекты (муниципаль берәмлек)территориясендә җитештерелә торган Энергетик ресурсларның гомуми күләмендә өлеше	-
10.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнарын (җирле үзидарә органнарын) һәм Россия Федерациясе субъектының дәүләт учреждениеләрен (муниципаль берәмлекнең муниципаль учреждениеләрен)тәэмин итүгә җылылык энергиясенең Удельный чыгымы	в расчете на 1 кв. метр общей площади
11.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнарын (җирле үзидарә органнарын) һәм Россия Федерациясе субъектының дәүләт учреждениеләрен (муниципаль берәмлекнең муниципаль учреждениеләрен)тәэмин итүгә электр энергиясенең Удельный чыгымы	в расчете на 1 кв. метр общей площади
12.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнарын (җирле үзидарә органнарын) һәм Россия Федерациясе субъектының дәүләт учреждениеләрен (муниципаль берәмлекнең муниципаль учреждениеләрен)тәэмин итүгә салкын суның удельный чыгымы	в расчете на 1 человека
13.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнарын (җирле үзидарә органнарын) һәм Россия Федерациясе субъектының дәүләт учреждениеләрен (муниципаль берәмлекнең муниципаль учреждениеләрен)тәэмин итүгә кайнар суның Удельный чыгымы	в расчете на 1 человека

14.	Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнарын (җирле үзидарә органнарын) һәм Россия Федерациясе субъектының дәүләт учреждениеләрен (муниципаль берәмлекнең муниципаль учреждениеләрен)тәэмин итүгә табигый газның Удельный чыгымы	в расчете на 1 человека
15.	Суүткәргеч челтәренә бирелгән суның гомуми күләмендә транспортлау вакытында үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системаларында су югалтулары өлеше	%
16.	Кайнар су җылыту өчен сарыф ителгән җылылык энергиясенең чагыштырма күләме	Гкал/куб. м
17.	Эчәр суны әзерләүнең технологик процессында кулланылган электр энергиясенең челтәргә җибәрелгән су күләме берәмлегенә аерым чыгымы	кВт-ч/куб. м
18.	Эчәр суны ташуның технологик процессында кулланыла торган электр энергиясенең транспортлана торган су күләме берәмлегенә аерым чыгымы	кВт-ч/куб. м
19.	Агынты суларны чистарту технологик процессында кулланыла торган электр энергиясенең чистартыла торган агынты сулар күләме берәмлегенә аерым чыгымы	кВт-ч/куб. м
20.	Агынты суларны ташуның технологик процессында кулланыла торган электр энергиясенең ташыла торган агынты сулар күләме берәмлегенә аерым чыгымы	кВт-ч/куб. м

6. Энергия ресурсларын куллануның характеристикасы

6.1. Әтнә муниципаль районын җылылык белән тәэмин итү

6.1.1. Төп күрсәткечләр

Әтнә муниципаль районы буенча бюджет секторының социаль учреждениеләренә җылылык энергиясен бирү буенча төп күрсәткечләр 6.1 Таблицада китерелгән.

Таблица 6.1. 2022 елда ӘМР бюджет учреждениеләре тарафыннан җылылык энергиясен куллану

Күрсәткечләр	Медицина учреждениеләре	Мәктәпләр	Спорт объектлары	Балалар бакчалары	КФҮ	Мәдәният йортлары
Объектлар саны Барлыгы	1	1	1	2	1	1
шул исәптән ГВС белән	0	0	0	0	0	0
Җылыту өчен җылылык куллану (Гкал/ел)	2041,7	835,56	1003	710	104	638
GWS өчен җылылык куллану (Гкал/ел)	0	0	0	0	0	0
Вентиляциягә җылылык куллану (Гкал/ел)	0	0	0	0	0	0
Барысы да җылылык куллану (Гкал/ел)	2041,7	835,56	1003	710	104	638

Бюджет кулланучылары арасында җылылык энергиясенең төп өлеше район мәгариф, сәламәтлек саклау, спорт һәм мәдәният учреждениеләренә туры килә.

6.1.2. Әтнә муниципаль районын җылылык белән тәэмин итүнең икътисади проблемалары

Районның җылылык-энергетика хуҗалыгының төп проблемасы булып мораль һәм физик яктан искергән җиһазлар, иске челтәрләр, шулай ук торак пунктларны җылыту системаларының децентрализациясе һәм кулланучыларның

бер өлеше автоном җылылык белән тәэмин итү чыганакларына күчү белән бәйле рәвештә котельняларның эшләмәве тора.

Башлыча, җылылык челтәрләренең хәзерге өлеше 2 торбалы (җылыту) һәм канал һәм каналсыз башкаруда салынган.

Әтнә районы коммуналь инфраструктурасын комплекслы үстерү планына ярашлы рәвештә, кулланучыларны җылытуга һәм кайнар су белән тәэмин итүгә җылылык энергиясен сатуны коммерцияле исәпкә алу системаларын күпләп кертү каралмаган, чөнки күпфатирлы торак фондын фатирлы җылыту системасына күчерү тәмамланган. Бюджет өлкәсе объектларын төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә шәхси мичләр төзү күздә тотыла.

6.1.3. Җылылык энергиясен куллану

Шартнамәләргә ярашлы рәвештә, гомуми җитештерүнең 100% ы бюджет өлкәсе объектларын җылылык белән тәэмин итүгә туры килә (күп фатирлы торак секторда фатирлы җылыту системасы бар) (6.1.3 Таблица).

6.1.3 Таблицас. Килешүләргә ярашлы рәвештә ӘМР буенча җылылык сату структурасы

Исем	Ягу, Гкал		Кайнар су, Гкал		Җилләтү		Барысы, Гкал	
	2021 ел	**2022 ел**	**2021 ел**	**2022 ел**	**2021 ел**	**2022 ел**	**2021 ел**	**2022 ел**
Торак фонды	0	0	0	0	0	0	0	0
Сәламәтлек саклау	2032,7	2041,7	0	0	0	0	2032,7	2041,7
Мәктәпләр	831,3	835,56	0	0	0	0	831,3	835,56
Югары уку йортлары	0	0	0	0	0	0	0	0
Балалар бакчалары	0	0	0	0	0	0	0	0
Техникумнар һәм ПУ	0	0	0	0	0	0	0	0
Башка бюджет оешмалары	2356,6	2455	0	0	0	0	2356,6	2455
Төзелеш индустриясе	0	0	0	0	0	0	0	0
Сәнәгать предприятиеләре	0	0	0	0	0	0	0	0
Транспорт	0	0	0	0	0	0	0	0
Авыл хуҗалыгы	0	0	0	0	0	0	0	0
Хайваннар совхозлары	0	0	0	0	0	0	0	0
Урман хуҗалыклары	0	0	0	0	0	0	0	0
Башкалар	0	0	0	0	0	0	0	0
Барлыгы җылылык куллану	**5220,6**	**5332,26**	**0**	**0**	**0**	**0**	**5220,6**	**5332,26**

6.2. Әтнә муниципаль районын су белән тәэмин итү

2022 елда Әтнә муниципаль районы кулланучыларының барлык категорияләре буенча гомуми су куллану 308,4 мең куб.м күләмендә бәяләнә, шуларның 62% тан артыгы халыкка, бюджет өлкәсенә туры килә.

"Әтнә торак-коммуналь хуҗалыгы" МУП предприятиесе Олы Әтнә авылын, Күәм авылын, Яңа Әтнә авылын су белән тәэмин итә һәм ел саен 90 мең куб.м

кадәр хуҗалык суын сата. Моннан тыш, челтәрләрдән һәм су белән тәэмин итү корылмаларыннан тыш, «Әтнә торак-коммуналь хуҗалыгы» МУП шулай ук агынты суларны агызу һәм чистарту буенча хезмәтләр күрсәтә.

Районның күпчелек авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү скважиналардан башкарыла, су чыгымын исәпкә алу алып барылмый һәм чыгым гадәттә персонализирован түгел. Суны күтәрү һәм суырту, челтәрләр һәм корылмаларны эксплуатацияләү өчен электр энергиясе чыгымнары мондый очракларда җирле үзидарә органнары тарафыннан халык хисабына исәп-хисап ысуллары белән компенсацияләнә. Якынча бәяләүләр буенча, АМР авыл җирлекләрендә яшәүчеләрнең исәпкә алынмый торган су күләме якынча 110 мең куб. м/г тәшкил итә.

6.3. Әтнә муниципаль районын электр белән тәэмин итү

Әтнә муниципаль районын электр белән тәэмин итү «Татэнергосбыт» ААҖ тарафыннан Идел буе электр челтәрләренең Әтнә РЭС челтәрләре буенча башкарыла.

Әтнә муниципаль районы буенча 2022 елда гомуми электр энергиясен куллану 34615.879 мең кВ*ч, шул исәптән:

- 16106.493 мең кВ*ч (47% тан артык) агросәнәгать секторы;
- 2144.521 мең кВ*ч (6% ка якын) – сәнәгать предприятиеләре;
- 2781.926 мең кВ*ч (8% ка якын) – социаль өлкә бюджет учреждениеләре, җирле үзидарә, шулай ук урам яктырту;
- 13169.966 мең кВ*ч (39% тан артык) – халык

6.4. Әтнә муниципаль районын газ белән тәэмин итү

Әтнә районы кулланучыларын табигый газ белән тәэмин итүне «Балтасигаз» ЭПУ башкара. 2022 елда сатылган газның төп өлеше (сатуның гомуми күләменең 80% тан артыгы) районның торак-коммуналь секторына туры килә, тагын 10% Бюджет өлкәсенә туры килә, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы 10% куллана. (6 нчы таблицаны карагыз.)

Таблица 6.4 ӘМР буенча табигый газ куллану 2022 елда

№	Кулланучылар категорияләре	Гомуми еллык газ куллану, мең куб.м
1	Торак-коммуналь сектор (халык саны))	13224,257
2	Бюджет өлкәсен оештыру	1753
3	Сәнәгать предприятиеләре сәүдә	880.225
4	Авыл хуҗалыгы, терлекчелек хуҗалыклары	641.030
5	Энергетика	-
	БАРЫСЫ:	**16498,502**

7. Энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру

Барлык этапларда (җитештерү, бүлү, куллану) энергия ресурсларын исәпкә алуны оештыру барлык энергияне саклау чаралары өчен база башлангыч пункты булып тора. Әтнә районында исәпләү узелларын урнаштыру программасын этаплап тормышка ашыру кулланучылар тарафыннан энергия ресурсларын түләүгә акчаны экономияләүне күрсәтә, энергия җитештерү һәм куллану процессында катнашучыларның энергияне саклауны матди стимуллаштыру механизмнары өчен шартлар тудыра, шулай ук югалтулар арткан участокларны ачыкларга, энергияне саклый торган чараларны гамәлгә кертү нәтиҗәләрен контрольдә тотарга мөмкинлек бирә.

Хәзерге вакытта АМРның бер кешесенә уртача су куллану 67,4 л/көн тәшкил итә., район буенча кулланылган су өчен коммерция приборлары белән тәэмин ителеш дәрәҗәсе 42%, шул исәптән күп фатирлы торак фондында 100%, калган кулланылган су өчен исәп – хисаплар расланган нормативлар буенча башкарыла. Тәҗрибә күрсәткәнчә, торак йортларда һәм фатирларда исәпкә алу приборларын урнаштыру уңайлылык дәрәҗәсен киметмичә, су куллануны берьюлы 10-15% ка киметергә мөмкинлек бирә, моннан тыш, челтәрләрдә югалтулар күләмен бәяләү мөмкин була, бу исә эксплуатацияләүче оешмаларны агып чыгуларны бетерү проблемасына игътибар итәргә мәҗбүр итә.

Электр энергиясен куллану өлешендә ӘМР буенча исәп приборлары күрсәткечләре буенча отпуск күләме өлеше бүгенге көндә 100% тәшкил итә, шул исәптән МКД буенча 100%. Әмма куллану өчен үзара исәп-хисапларда кулланыла торган электр счетчикларының бер өлеше (бигрәк тә, иске йортларда), искергән механик бер тарифлы модельләр, тәүлекнең вакытына, ял көннәренә яки эш көннәренә бәйле Тарифлар буенча тулы дифференциаль исәпкә алуны оештыру мөмкин түгел.

Индивидуаль (фатирлы) исәпкә алу приборларын кертү белән параллель рәвештә, энергия ресурсларын исәпкә алуның коллектив (гомумйорт) узелларын урнаштыру да максатка ярашлы.

Индивидуаль узеллардан аермалы буларак, гомумйорт исәп-хисап узеллары куллану күләмен генә түгел, ә ресурсларның сыйфат параметрларын да (басым, температура һ.б.) контрольдә тотарга мөмкинлек бирә, аларны үтәмәү куллану күләменең нигезсез артуына китерергә мөмкин. Моннан тыш, гомумйорт исәп - хисап приборлары ресурс белән тәэмин итүче оешмалар белән исәп-хисаплар вакытында тәэмин итүчедән өйгә кадәр су яки җылылык энергиясе югалтуларын төгәлрәк билгеләргә, күпфатирлы йортның су һәм җылылык белән тәэмин итү системаларындагы агып чыгуларны ачыкларга мөмкинлек бирә һәм тулаем алганда ресурсларны саклау өчен реаль мөмкинлекләр бирә. Гомумйорт исәпкә алу приборын урнаштыру югалтулар барлыкка килгән урыннарны йорт челтәрләрендә яки тәэмин итүче челтәрләре участогында локальләштерергә мөмкинлек бирә.

Бәян ителгәннәрне исәпкә алып, Әтнә районының энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасы чараларының төп

һәм беренче чираттагы блогы тарафыннан күрсәтелгән срокларда коммерция исәбенә күчү 100% билгеләнгән.

Энергия ресурсларын коммерцияле исәпкә алу программасының актуальлеге берничә социаль һәм икътисади факторларга бәйле. Социаль факторлар күрсәтелә торган коммуналь хезмәтләрнең сыйфаты белән бәйле, икътисади коммуналь хезмәтләр өчен халыкның югары түләүләре белән бәйле.

Индивидуаль исәпкә алу приборларын эксплуатацияләгәндә сорауларның берсе – аларны ремонтлау һәм тикшерү, чөнки хәзерге вакытта йорт эчендәге инженерлык челтәрләрен һәм күпфатирлы торак йортларның җиһазларын тоту һәм ремонтлау тарифларында индивидуаль исәпкә алу приборларын ремонтлау һәм тикшерү өчен акча каралмаган. Әлеге тарифлар торак биналарның хуҗалары тарафыннан расланырга тиеш. Моннан тыш, исәпкә алу приборларын тикшерү, ремонтлау һәм алыштыру өчен районда халыкка хезмәт күрсәтү өчен тиешле сервис хезмәтләре булу зарур.

8. Энергия ресурсларын кулланганда энергияне саклау

8.1. Торак йортларда энергияне саклау

Әтнә районының торак фонды 366,22 мең кв.м гомуми мәйданны тәшкил итә. 2023 елның 1 гыйнварына район халкы 12,5 мең кеше тәшкил итә һәм энергия ресурслары һәм суның иң эре кулланучысы булып тора. ӘМР халкы буенча ягулык-энергетика ресурсларын еллык куллануы тәшкил итә:

- 1,31 млн. кВт*ч электр энергиясе;
- 171,1 мең куб.м су;
- 13,2 млн. куб.м табигый газ.

Гомумән алганда, бу гомумрайон электр энергиясен куллануның якынча 38%, суның 55,4%, газның 80% тәшкил итә.

2023 елның 1 гыйнварына 5162 торак йорт бар, шул исәптән 4 күп фатирлы. Район өчен иң типик 1-2 катлы кирпеч һәм бүрәнәле шәхси торак йортлар.

2010 елга кадәр төзелгән торак йортларның тышкы коймаларының түбән җылылык саклау сыйфатлары җылылык энергиясен куллануның югары дәрәҗәсенең төп сәбәбе булып тора һәм биналарны җылылык саклау буенча заманча таләпләргә җавап бирми (койма конструкцияләре аша җылылык югалтулары 10 20% ка җитә).

Торак биналарның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру өчен тәкъдим ителгән чаралар исемлеге үз эченә түбәндәге эш төрләрен ала:

1. саклаучы тышлыкларның җылылык саклауны көчәйтү (шул исәптән иске тәрәзәләрне пыяла пакетларга алмаштыру, лоджияләр һәм балконнарны пыялалау);
2. тәрәзә һәм ишек уйымнары ярыгын һәм тыгызлыгын тыгызлау юлы белән һава инфильтрациясе белән җылылык югалтуларын киметү, подъездларда керү ишекләрен җиткерүчеләрне урнаштыру;

3. җылылык үткәрми торган подвалларда һәм чердакларда эчке торба үткәргеч җылыту системаларын җылылык изоляциясе (җылылык изоляциясен торгызу) ;

4. гидравлик һәм җылылык югалтуларын радиаторларның эчке өслегеннән һәм эретеп җибәрүче торба үткәргеч системаларыннан җайланмаларны сүтмичә реагент юып чыгару хисабына киметү;

5. заманча энергияне саклаучы яктырткычлар, светодиодлар нигезендә яктырту системасын модернизацияләү;

6. яктырту системаларын автоматик көйләү системалары (яктылык, вакыт сенсорлары) белән җиһазлау

Бу эшләрне комплексла рәвештә, энергия ресурсларын экономияләүнең иң яхшы нәтиҗәләренә ирешү өчен энергия ресурсларын исәпкә алуның йорт һәм фатир узелларын урнаштыру/алмаштыру белән бер үк вакытта алып бару максатка ярашлы. Күрсәтелгән чаралар күп фатирлы торак йортларның күпчелегендә үткәрелергә мөмкин, чөнки алар Россиянең урта полосасында реаль шартларда нәтиҗәлелек өчен берничә тапкыр тикшерелгән.

8.2. Бюджет өлкәсе оешмаларында энергияне саклау

2023 елның 1 гыйнварына Әтнә районында түбәндәге бюджет учреждениеләре файдалануда:

мәктәпләр – 5 (урта гомуми белем бирү мәктәбе); 7 (урта гомуми белем бирү мәктәбе); 1 (балалар бакчасы мәктәбе)

мәктәпкәчә учреждениеләр – 13;

Башка белем бирү учреждениеләре – Күәм урта гомуми белем бирү мәктәбенең 1 филиалы һәм Күәм урта гомуми белем бирү мәктәбенең 1 Дусым филиалы;

медицина учреждениеләре, шул исәптән ФАПларны кертеп – 28;

мәдәният объектлары һәм учреждениеләре – 26;

бюджеттан финансланган башка учреждениеләр – 28.

Бюджет учреждениеләре биләгән биналарның гомуми мәйданы – 50,3 мең кв.м, ӘМР бюджет өлкәсе хезмәткәрләре саны – 1268 кеше.

Әтнә районы социаль өлкә объектларының гомуми кулланууы 2022 елда тәшкил итте:

электр энергиясе – 2,3 млн. кВт*ч;

җылылык энергиясе – 5,3 мең Гкал;

су – 30,2 мең куб.м;

табигый газ – 1753 мең куб.м.

Районда җылылыкны иң күп куллану мәктәпләргә, мәдәният йортына, спортка, күп функцияле үзәккә һәм хастаханәгә туры килә (5,3 мең Гкал), кулланылган электр энергиясенең шактый өлеше урам яктыртуына сарыф ителә (0,6 млн.кВт*сәгатьтән артык).

«Энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законның 24 статьясындагы 1 өлешенә

ярашлы рәвештә бюджет учреждениеләре һәр Энергия ресурсларының еллык куллануын ел саен 3 процентка киметергә тиеш.

Бюджет өлкәсе объектларында энергияне саклауга юнәлдерелгән төп чаралар биналарның җылылык югалтуларын киметү һәм электр энергиясен куллануны киметү чаралары булырга тиеш.

Әлеге программаны гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән финанслау күләменә бәйле рәвештә, 2023-2027 еллар дәвамында түбәндәге чаралар башкарылырга мөмкин:

барлык объектларда, шул исәптән урам яктыртуында да, энергияне саклый торган светодиодлы яктырткычларга лампаларны алыштыру;

- бюджет оешмалары биналарының пыяласын алыштыру;

- эчке җылылык белән тәэмин итү системаларын һәм гвсны реконструкцияләү, аны заманча энергетик нәтиҗәле җиһазларга алыштыру.

Күрсәтелгән энергияне саклау чараларын үткәрүнең максатка ярашлылыгы шулай ук һәр конкрет очракта энергия аудиторы нәтиҗәсе нәтиҗәләре буенча нигезләнә.

8.3. Әтнә районы торак-коммуналь хуҗалыгының энергетик нәтиҗәлелеген арттыру

Әтнә муниципаль районында җылылык- су белән тәэмин итү, канализация һәм агынты суларны чистарту, шулай ук каты көнкүреш калдыклары белән эш итү буенча «Әтнә торак-коммуналь хуҗалыгы» МУП эшчәнлек алып бара.

Төзәтелә торган эшчәнлекне гамәлгә ашыручы коммуналь комплекс оешмасы, көйләүче орган билгеләгән таләпләргә ярашлы рәвештә, энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча җитештерү программаларын эшли. Әлеге программалар кысаларында җайга салучы орган – Татарстан Республикасының Тарифлар буенча Дәүләт комитеты – аларның хезмәтләренә тарифлар билгели.

9. Әтнә муниципаль районының энергетика балансы һәм энергияне саклау потенциалы

Әтнә районы буенча энергия ресурсларын саклауның норматив потенциалы түбәндәге чагыштырма күрсәткечләрдә алдан бәяләнә:

- электр энергиясе буенча – 8 - 9 %;
- су буенча – 3,5 - 4 %;
- газ буенча – 1,5 - 2,0 %.

Табигый күрсәткечләрдә бу кыйммәтләр еллык электр энергиясе җылылыгын экономияләүгә туры киләчәк (алдагы исәпләнгән чорның чагыштырма шартларында) ким дигәндә 1 млн.кВт.*сәг, су – 40 мең куб.м, табигый газ – 190 мең куб.м.

10. Энергия тикшерүе һәм паспортлаштыру

10.1. Энергетик тикшерү һәм торак йортларны паспортлаштыру

Торак йортларны энергия белән тикшерүнең төп бурычы – энергия ресурсларын кулланунын арту сәбәпләрен ачыклау һәм бу күрсәткечләрне киметү ысулларын билгеләү. Энергетик тикшерүләр үткәрү тәртибе даими характерда.

Энергетик тикшерү торак йортларны энергетик тикшерү турында расланган Нигезләмәгә ярашлы рәвештә башкарыла. Энергетика тикшерүләре буенча эшләр өч этапны күздә тота:

- торак йортларның энергия куллануын мониторинглау;
- энергия ресурсларын куллануның иң югары күрсәткечләре булган торак йортлар исемлеген формалаштыру;
- торак йортларны энергетик тикшерү.

Энергетик тикшерүгә кирәкле СРО рөхсәте булган махсус оешмалар кертелә.

Энергетик паспортлаштыру, планлы чара буларак, барлык күп фатирлы торак йортларны үз эченә алырга тиеш. Эш 2027 елга кадәр башкарылырга тиеш. Кабат паспортлаштыруның ешлыгы торак йортларны энергетик паспортлаштыру турында расланган Нигезләмә белән билгеләнә.

Энергетика тикшерүе нәтиҗәләре буенча төзелгән энергетика паспортында мәгълүмат булырга тиеш:

1) кулланыла торган энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазландырылуы турында;

2) кулланыла торган Энергия ресурсларының күләме һәм аларның үзгәрүе турында;

3) энергия нәтиҗәлелеге күрсәткечләре турында;

4) энергияне саклау потенциалы турында, шул исәптән табигый рәвештә энергия ресурсларын экономияләү мөмкинлеген бәяләү турында;

5) энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру буенча типовой чаралар исемлеге турында.

Паспортлаштыру нәтиҗәләре киләсе программа чорына программа чараларын формалаштыру өчен нигез булып хезмәт итәргә тиеш. Гамәлдәге паспортта төзәтмәләр рәвешендә вакытыннан алда паспортлаштыру энергияне саклау буенча чаралар башкарылган яки капиталь ремонт яки реконструкция эшләре башкарылган йортлар буенча башкарыла.

<u>1 нче Этап. Торак йортларның энергия куллануын мониторинглау</u>

Торак йортларда электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, газ куллануны анализлауны оештыру, энергия ресурсларын куллануның түбәндәге чагыштырма күрсәткечләрен бәяләү:

- Гкалда айга 1 кв. м гомуми мәйданда җылыту (җылыту чоры);
- Гкалда айга 1 кешегә ГВС;
- айга 1 кешегә кВт*сәг электр энергиясе;
- табигый газ куб. м. айга 1 кешегә.

2 нче Этап. Энергия ресурсларын куллануның иң югары күрсәткечләре булган торак йортлар исемлеген формалаштыру

Еллык куллану нәтиҗәләре буенча энергия ресурсларын куллануның иң югары күрсәткечләре булган торак йортлар исемлеге билгеләнә, бу исемлеккә энергия ресурслары белән тәэмин итү белән проблемалар ачыкланган торак йортлар кертелә. Йортларның гомуми исемлеге еллык энергетика тикшерүләре планы рәвешендә раслана.

3 нче Этап. Энергия тикшерүләре

Энергия ресурсларын куллануны киметү буенча конкрет техник карарлар эшләп, торак йортларны энергетика тикшерүләренең еллык планын үтәү. Барлык чаралар да муниципаль энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру программасын гамәлгә ашыру планына кертелә.

10.2 Социаль өлкә объектларын һәм муниципаль предприятиеләрне энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру

Энергетик паспортлаштыру, планлы чара буларак, шулай ук барлык социаль өлкә объектларын, муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне, беренче чиратта мәгариф һәм сәламәтлек саклау учреждениеләрен колачларга тиеш. 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законның 16 статьясындагы 2 пунктына ярашлы рәвештә, бюджет өлкәсе объектларын энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру буенча эш 31.12.2027 елга кадәр тулы күләмдә башкарылырга тиеш; кабат паспортлаштыруның вакытлычалыгы закон таләпләре белән 5 елга 1 тапкырдан да сирәгрәк билгеләнми.

Бюджет учреждениеләрен, дәүләт һәм муниципаль предприятиеләрне, шулай ук социаль объектларны энергетик тикшерүгә чыгымнарны, бюджет буйсыну дәрәҗәсенә бәйле рәвештә, Әтнә муниципаль районының, республика һәм федераль бюджетларның консолидацияләнгән бюджеты акчалары хисабына карарга кирәк.

11. Электр энергиясен куллануны киметү

Бүлекнең максаты-яңа чыганаклар төзүгә альтернатива буларак, куәт дефицитын бетерү ысулларының берсе буларак, электр куәтен куллануны киметү.

Программа кысаларында турыдан-туры яки косвенлы рәвештә сәнәгать булмаган электр энергиясе кулланучыларда реактив куәтне компенсацияләү белән бәйле эшләрне оештыру планлаштырыла.

1. Кулланучылар белән энергияне саклауны пропагандалау буенча эш, халыкның электр энергиясен куллануын аңлы рәвештә чикләүгә юнәлдерелгән. Бу чара иң күп куллануны 10% ка кадәр киметергә мөмкинлек бирә.

2. Барлык кулланучылар төркемнәрендә электр энергиясен исәпкә алу приборларын күп тарифлыларга алмаштыру, бер үк вакытта төнге вакытта энергия куллануны тарифлы стимуллаштыру.

3. Салкын чорларда җылыту сыйфатын контрольдә тоту һәм биналарны җылыту өчен электр җылыткычларын куллануны булдырмау максатыннан кулланучыларның килеп туган уңайсызлыкка шикаятьләрен тудыручы сәбәпләрне оператив рәвештә бетерү.

12. Программаның пилот проектлары буларак традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары

Россиядә барлыкка килгән энергия белән тәэмин итү системасы, нигездә, 85% яңартылмый торган ягулык төрләрен кулланган эре энергия чыганакларына нигезләнеп, алга таба да илнең энергетика комплексы инфраструктурасында үзенең төп ролен саклауга юнәлдереләчәк. Энергетика тармагының ышанычлы һәм дефицитсыз эшләве өчен мондый интеграция якын киләчәктә илнең сәнәгать төбәкләре икътисадының алга таба үсешен тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Шул ук вакытта, төрле бәяләмәләр буенча, илебез территориясенең 50-70% ы яңарту һәм төптән модернизацияләүне таләп итүче автоном чыганаклардан электр энергиясе белән тәэмин ителә. Билгеле сәбәпләр аркасында, казылма ягулык төрләренең арта баруы, экологик һәм энергетик куркынычсызлык таләпләре Россиядә дә Үзәкләштерелгән һәм үзәкләштерелмәгән энергия белән тәэмин итү зоналарында яңартыла торган энергия чыганакларын үстерү өчен уңай шартлар тудыра.

Традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары нигезендә электр һәм җылылык генерациясе объектлары, кагыйдә буларак, югары фәнни һәм капиталь сыйдырышлылык белән аерылып тора. Әмма аларда ягулык компоненты булмау сәбәпле, алар традицион энергия чыганаклары белән чагыштырганда конкурентлыкка сәләтле булалар. Бу үзенчәлекләргә ярашлы рәвештә хәзерге вакытта Россиядә яңартыла торган чыганаклар базасында энергия корылмалары төзүнең киң инвестицияләр җәлеп итүче базары формалаша.

Инновацион техник чишелешләр кертү тәҗрибәсе күрсәткәнчә, перспективалы традицион булмаган яки яңартыла торган энергия чыганакларын үзләштерүнең беренче этапларында максатчан көч һәм чаралар кирәк, чөнки яңа җайланмаларның икътисади нәтиҗәлелегенә башлангыч ориентация аларны үзләштерү процессын кыенлаштыра. Дәүләт, муниципаль ярдәмнән тыш, традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларын кертү проектларын гамәлгә ашыруда технологияләр эшләүче (җитештерүче) махсуслаштырылган компанияләр яки әлеге техник карарларны кертүгә махсуслашкан инжиниринг компанияләре актив катнашырга тиеш.

Традицион булмаган һәм(яки) яңартыла торган энергия чыганакларын кулланып, озак вакытлы энергия сервисы килешүләре (контрактлары) нигезендә төрле югары нәтиҗәле энергия саклаучы проектларны киң кертүнең иң перспективалы механизмы.

Дәүләтнең традицион булмаган яки яңартыла торган чыганаклар нигезендә кече энергетика үсешен стимуллаштырудагы роле Энергия нәтиҗәле предприятиеләргә һәм оешмаларга салымнар һәм җыемнар буенча преференцияләр бирүдә, уңай тариф көйләүдә һ. б. тора.

2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре үз көченә кергәч, РФ Бюджет кодексында Дәүләт һәм муниципаль заказчыларның энергия сервисы килешүләре төзү хокукы беркетелгән, аларда килешү бәясе экономияләнгән энергия ресурслары бәясеннән процент буларак билгеләнә. Шул ук вакытта мондый килешүнең гамәлдә булу вакыты бюджет йөкләмәләренең расланган лимитлары гамәлдә булу вакытыннан артып китәргә рөхсәт ителә.

Шулай ук РФ Салым кодексына төзәтмәләр белән югары класслы энергетик нәтиҗәлелек объектлары өчен тизләтелгән амортизацияне куллану хокукы (К=2дән югарырак түгел) беркетелә.

РФ Салым кодексында табышка салым буенча инвестицион салым кредитын, төбәк һәм җирле салымнарны оештыру хокукы беркетелгән, әгәр ул үз җитештерүенең (эшләренең, хезмәтләренең) энергетик нәтиҗәлелеген арттыра, энергетик нәтиҗәлелекнең иң югары класслы объектларын булдыруга, яңартыла торган энергия чыганакларын булдыруга инвестицияләр кертә икән.

Бу бүлектә куелган бурычка ирешү өчен түбәндәге пилот проектларны гамәлгә ашыру каралган:

- кояш энергиясен кулланган җайланмаларны тышкы яктырту терәкләренә кертү;
- биогазда, агач эшкәртү калдыкларында, биоягулыкта, шул исәптән пиролиз, когенерация һәм башкаларда җылылык һәм электр Генерацияләү җайланмаларын кертү.;
- җылылык һәм салкын белән тәэмин итү өчен җылылык насосларын кертү.

Күрсәтелгән пилот проектларын проектлауны нигезләү һәм башлау күздә тотылган объектларны энергетик тикшерү үткәрелгәннән соң мөмкин.

12нче Таблица. Традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия кулланып тәкъдим ителгән пилот проектлары

№	Чара	Эффект	Чыгым
1	Кояш энергиясен саклаучы яктырткычлар белән гибрид урам яктырту системалары	Электр энергиясе куллануны кимендә 50% ка киметү; электр белән тәэмин итү өзеклекләреннән саклану	Кертү бәясе, шул исәптән җиһазлар китерү 1 км юлга 500750 мең сум
2	Биогазда, агач эшкәртү калдыкларында, биоягулыкта җылылык һәм электр Генерацияләү җайланмалары	Табигый газны яндырудан саклану; электр энергиясен экономияләү; җитештерү һәм куллану калдыкларын эшкәртү	Җиһазларның бәясе 1 кВт куәте өчен 7-10 мең сум исәпләнә
3	Торак йортларны, административ биналарны җылыту һәм кондиционерлау өчен җылылык насослары	Табигый газны яндырудан качу; тышкы кертүче җылылык челтәрләреннән бәйсезлек; 5 кВт җылылык энергиясе алуга электр энергиясе чыгымы 1 кВт*сәг	Җылылык насосларын монтажлау буенча җиһазлар һәм эшләр бәясе 1 кВт җылылык куәтенә 50 мең сум хисабына

Күрсәтелгән пилот проектларын эшләү барышында техник, оештыру һәм финанс мәсьәләләрен эшләп чыгу киләчәктә алынган тәҗрибәне традицион булмаган һәм яңартыла торган чыганаклар өлкәсендә иң перспективалы һәм

тормышка ашырыла торган техник карарларны сайлап алу һәм гамәлгә ашыру өчен файдаланырга мөмкинлек бирәчәк.

13. Кулланучылар арасында аңлату эше

Әтнә муниципаль районының энергетика системасының нәтиҗәлелеген арттыруның реаль темплары беренче чиратта кулланучының энергияне саклауга мөнәсәбәтенә, бу мәсьәлә буенча халыкның барлык катламнарының белем дәрәҗәсенә бәйле.

Энергияне саклау өлкәсендә пропаганда һәм аңлату эшенең максаты – бу проблемага тотрыклы игътибар формалаштыру, энергияне саклауның мөһимлеге һәм кирәклеге турында җәмәгатьчелек фикерен булдыру юлы белән район халкының энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру процессына җәлеп итү.

Пропаганданың максималь нәтиҗәлелегенә халык һәм муниципаль хакимият органнары арасында тыгыз элемтә шартларында ирешергә мөмкин.

Программада әлеге юнәлештә берничә чара каралган:

- район халкының барлык социаль катламнарын, предприятиеләрне һәм оешмаларны, идарәче компанияләрне һәм торак милекчеләре ширкәтләрен энергияне сак тоту процессына җәлеп итү;

- көнкүрештә энергияне саклау ысуллары, энергияне саклау технологияләренең һәм җиһазларының өстенлекләре, аларны сайлау һәм эксплуатацияләү үзенчәлекләре турында мәгълүматны аңлаешлы формада бирү;

- энергия ресурсларына исрафлы мөнәсәбәтне һәм аларны сарыф итүгә экономияле мөнәсәбәтнең абруен җәмәгатьчелек шелтәсен актив формалаштыру;

район мәгариф учреждениеләре укучылары арасында энергияне саклау нигезләре буенча дәресләр үткәрү, алар балачактан һәм яшүсмер чактан ук тиешле дөньяга караш формалаштырырга мөмкинлек бирә.

Программаның әлеге блогының нәтиҗәлелеген реклама-пропаганда кампаниясенең уртача нәтиҗәлелек күрсәткечләреннән чыгып бәяләргә мөмкин, бу подпрограммада китерелгән чаралар белән тулысынча ирешелә.

Энергияне саклауны пропагандалау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру чараларына чыгымнар 13 нче таблицада китерелә.

13 нче Таблица. Әтнә районында энергияне сак тотуны пропагандалау буенча чаралар

№	Чараларның атамалары (үткәргәндә)	Чыгымнар күләме, мең сум.
1.	Исемгә район конкурсын әзерләү һәм үткәрү: - энергия нәтиҗәле предприятиесы; - энергия нәтиҗәле товар бәясе; - энергия нәтиҗәле хезмәт күрсәтү; - иң яхшы энергияне саклау проекты	30,0

2.	Материаллар әзерләү һәм семинарлар, түгәрәк өстәлләр, хезмәткәрләр өчен энергияне саклау нигезләре буенча укыту курслары үткәрү: - коммуналь өлкә фәнни-тикшеренү институты; - социаль өлкә фәнни-тикшеренү институты; - муниципаль предприятиеләр фәнни-тикшеренү институты; - идарәче компанияләр һәм торак милекчеләре ширкәте	20,0
3.	Темалар буенча уку-методик әсбаплар эшләү һәм тарату: - «Торак хуҗалыгында энергияне саклау»; - «Сәламәтлек саклау һәм мәгариф учреждениеләре өчен энергия саклау»; - «Бюджет өлкәсендә энергияне сак тоту»	20,0
4.	Мәктәпләрдә «энергияне сак тоту дәресләре», энергияне сак тоту темасына укучыларның иҗади конкурслары үткәрү	20,0
5.	Коммуналь хезмәтләр өчен түләү турында хәбәрнамәләрнең кире ягында энергияне саклау буенча мәгълүмат урнаштыру	20,0
	БАРЫСЫ:	**110,0**

14. Программаны гамәлгә ашыруның оештыру-икътисади механизмнары

14.1. Программаны идарә итү системасы

Программаны гамәлгә ашыруда катнашучы Әтнә муниципаль районының барлык структуралары һәм оешмаларының, җайга салу органнарының, республика хакимият органнарының үзара хезмәттәшлеген координацияләүне таләп итүче программа белән идарә итүнең коллегиаль ведомствоара органы сыйфатында Әтнә муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру буенча Комиссия (алга таба – энергияне сак тоту буенча Комиссия) тәкъдим ителә.

Энергияне сак тоту комиссиясе программаны тулаем яки аның аерым бүлекләрен төзәтү буенча тәкъдимнәрне карый, программага үзгәрешләр кертүнең максатка ярашлылыгы турында Карар кабул итә һәм Әтнә муниципаль районы башлыгы дәрәҗәсендә карау өчен программаны төзәтү буенча җыелма документ төзи.

Югарыда күрсәтелгән функцияләрне үтәү максатыннан Комиссия утырышлар үткәрә. Энергияне сак тоту комиссиясе составына районның тармак һәм территориаль идарә органнары вәкилләре, шулай ук ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар вәкилләре кертелгән.

Программа белән агымдагы идарә итүне Әтнә район башкарма комитетының инфраструктура үсеше бүлеге башкара. Район башкарма комитеты Программаның муниципаль заказчысы булып тора, ул программаны эшләү һәм гамәлгә ашыру барышына җитәкчелек итә, шул исәптән аны үтәү максатларында кирәкле боерык документларын әзерли.

Программа чаралары гамәлгә ашырыла:

Әтнә муниципаль районы территориаль идарә органнары;

- дәүләт яки муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру турындагы законнарда билгеләнгән тәртиптә сайлап алудан узган оешмалар;

- энергияне саклау һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру буенча чараларны гамәлгә ашыру программасына кергән башка оешмалар тарафыннан.

1.1. Программаны Күзәтү

Программаны тормышка ашыру мониторингын муниципаль заказчы – Татарстан Республикасының Әтнә район башкарма комитеты башкара. Программа чараларының үтәлешен мониторинглау программа башкаручыларыннан башкарылган эшләр күләме турында мәгълүматны даими җыю юлы белән башкарыла.

Программаны гамәлгә ашыру барышы турында квартал саен хисаплар муниципаль заказчы тарафыннан энергияне саклау комиссиясенә карау өчен җибәрелә.

Программа заказчысы даими рәвештә Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Норматив-хокукый актлары белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Хөкүмәтенә программаны гамәлгә ашыру барышы турында хисап тапшыра.

Муниципаль заказчы гамәлгә кертелә торган чараларның нәтиҗәлелеген мониторинглау планын эшли һәм раслый. Кертелә торган чараларның нәтиҗәлелеген мониторинглау нәтиҗәләре ярты елга бер тапкырдан да сирәгрәк энергияне саклау комиссиясе каравына чыгарыла.

1.2. Программаны гамәлгә ашыруны контрольдә тоту

Муниципаль заказчы – Татарстан Республикасының Әтнә район башкарма комитеты программа башкаручыларның хисапларын анализлау яки бәйсез экспертиза нигезендә программаның үтәлешен системалы контрольдә тота. Тәкъдим ителгән мәгълүмат нәтиҗәләре буенча эш нәтиҗәләре белән квартал саен аралык хисаплар әзерләнә һәм энергияне саклау комиссиясенә җибәрелә.

Программаны төзәтү тәкъдимнәре һәм программаны нәтиҗәле тормышка ашыру максатларында гамәлгә ашырылырга тиешле гамәлләр белән эшләрнең үтәлеше турында җыелма хисап Программаның муниципаль заказчысы тарафыннан хисап чорыннан соң айның 15 нче көненә кадәр формалаштырыла.

1. Программаны ресурс белән тәэмин итү һәм планлаштырылган социаль-икътисади эффект

Программаны финанслауның төп чыганаклары булып торалар:

1. Әтнә муниципаль районының берләштерелгән бюджеты акчалары.

2. Энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге максатчан программаларны гамәлгә ашыру кысаларында федераль бюджеттан, федераль бюджеттан тыш фондлардан субсидияләр, башка федераль максатчан программалар.

3. Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге максатчан программаларны гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы бюджеты акчалары, башка республика максатчан программалары

4. Бюджеттан тыш акчалар, шул исәптән:

- программада катнашучы предприятиеләр һәм оешмаларның үз акчалары;

- ведомство һәм тармак программалары кысаларында бюджеттан тыш чыганаклар;

- энергия сервис компанияләре акчалары.

5. Энергия ресурсларын кулланучыларның – торак йортларның хуҗалары акчалары.

Федераль бюджеттан субсидияләр торак йортларны энергия ресурсларын исәпкә алу приборлары белән җиһазландыру буенча республика һәм җирле бюджетлардан финанслана торган чараларны финанслауга юнәлтелә.

Бюджеттан тыш акчалар исәбенә энергия саклаучы технологияләрне, җиһазларны һәм энергия сервисы контрактлары кысаларында коммерция исәп-хисап узелларын кертү буенча чараларны финанслау гамәлгә ашырыла.

Энергетика ресурсларын кулланучыларның-торак йортларның милекчеләренең акчалары торак фондын шәхси һәм гомумйорт исәп-хисап узеллары белән җиһазландыру буенча чараларны финанслауга юнәлтелә.

Программаның гомуми нәтиҗәлелеге инвестиция проектлары буларак каралган 2023-2027 еллардагы барлык чараларның нәтиҗәлелеген интеграль бәяләү буларак исәпләнгән.

Икътисади нәтиҗәлелекне исәпләү чиста дисконтланган керемне билгеләү аша башкарыла:

$$ЧДД = \sum_{t=1}^{T} \frac{(\sum_{i=1}^{N} ЭФФ_t^i - ПК_t^i)}{(1+r)^t}$$

кайда:

ЧДД – программа чараларыннан чиста дисконтланган керем;

Т – Программаны гамәлгә ашыру вакыты (елларда);

$ЭФФ_t^i$– t елында программаның і чарасын гамәлгә ашырудан эффект;

$ПК_t^i$ - тиешле елларга бәяләр фаразын исәпкә алып, t елында программаның і чарасын гамәлгә ашыруга үсеш капиталь чыгымнары;

N – программа чаралары саны;

r – дисконтлау коэффициенты.

15 нче Таблица. ӘМРның энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру программасы чараларын финанслау

№	Чаралар	Финанслау, мең сум					БАРЫСЫ	шул исәптән чыганаклар буенча			
		2023 г.	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.		ӘМРның берләштерелгән бюджеты	ТР һәм РФ бюджеты	бюджеттан тыш акчалар	
										БАРЫСЫ	шул исәптән кулланучылар акчалары
1	Электр энергиясе чыгымнарын исәплэү приборларын җиһазлау/алыштыру	Энергия белән тәэмин итүче оешма хисабына башкарыла					0			0	0
2	Су чыгымын исәплэү узелларын җиһазлау/алыштыру	195	190	180	170	180	915	50		865	865
3	Эчке яктырту һәм электр системаларын алыштыру	5256	4490	4252	3300	2700	19998		16998	3000	3000
4	Урам яктырту системаларын алыштыру	2540	2540	2540	2540	2540	12700	100	12500	100	100
5	Җылыту казаннарын алыштыру	1500	3200	3200	3200	3200	14300		13300	1000	1000
6	Капиталь һәм агымдагы ремонт кысаларында бина фасадларын һәм тишекләрен җылыту	4300	4500	6000	2800	2800	20400		18900	1500	1500
7	Капиталь һәм агымдагы ремонт кысаларында тәрәзәләрне энергия саклаучыларга алыштыру	2200	2200	2200	2200	2200	11000		6000	5000	5000
8	Объектларны энергетик тикшерү				800	800	1600		1 600		
9	Энергияне сак тотуны пропагандалау буенча чаралар (үткәргәндә)			30	40	40	110	110			
	БАРЫСЫ	**15991**	**17120**	**18402**	**15050**	**14460**	**81023**	**260**	**69298**	**11465**	**11465**

2. Энергияне саклауның норматив-хокукый базасын эшләү

Бүлекнең төп бурычы-энергияне саклауның стимуллаштыручы факторларын булдыру. Энергияне сак тоту һәм аны үстерү перспективалары өлкәсендәге законнарның торышы муниципаль программаның максатларына һәм бурычларына ирешү факторларының берсе булып тора. Хәзерге вакытта Россия Федерациясендә дә, Татарстан Республикасында да энергияне саклау турындагы законнар җитәрлек дәрәҗәдә үсеш алмаган.

2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы «энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» яңа кабул ителгән Федераль закон федераль һәм республика хакимият органнарында кала торган башка норматив-хокукый документлар белән үзара бәйләнгән.

Аерым алганда, энергия нәтиҗәлелеген арттыручы субъектларны стимуллаштыруның икътисади механизмнары, энергияне саклау программаларында катнашучыларга карата тариф һәм техник көйләү механизмнары эшләнмәгән.

Мөһим норматив актларның берсе энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру республика максатчан программасы булырга тиеш.

Әлеге программа кысаларында 2023 елда эшләү планлаштырыла:

1. Торак биналарны, социаль өлкә объектларын, муниципаль предприятиеләрне энергетик паспортлаштыру турында нигезләмә;
2. Торак биналарның, социаль өлкә объектларының, муниципаль предприятиеләрнең энергия куллануын мониторинглау тәртибе;
3. Торак бинаның энергетика паспорты формасы;
4. Сәнәгать билгеләнмәгән объектларның энергетика паспорты формасы;
5. Әтнә муниципаль районының энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру буенча комиссия турында нигезләмә;

3. Программаны эшләүдә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар

1. 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы "Энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында, һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында Федераль закон.

2. Россия Икътисадый үсеш министрлыгының 15.07.2020 ел, № 425 «Дәүләт (муниципаль) учреждениеләренең үзләре куллана торган Энергия ресурсларының һәм суның гомуми күләмен куллануны киметүнең максатчан дәрәҗәсен билгеләү буенча методик киңәшләрне раслау турында» Боерыгы.

3. Россия Икътисади үсеш министрлыгының 29.06.2019 елгы 468 номерлы "Сәнәгатьтә энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру чараларын гамәлгә ашыруның нәтиҗәлелеген бәяләү буенча методик киңәшләрне раслау турында" боерыгы.

4. Россия Икътисадый үсеш министрлыгының 07.02.2010 ел, №61 «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә региональ,

муниципаль программаларны эшләү һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру максатларында кулланылырга мөмкин булган чараларның үрнәк исемлеген раслау турында» боерыгы.

5. Россия Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 398 номерлы боерыгы «дәүләт һәм муниципаль берәмлек катнашындагы оешмаларның, җайга салынулы эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыручы оешмаларның энергияне саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге программалар формасына таләпләрне раслау һәм аларны гамәлгә ашыру барышы турында хисап бирү турында»

6. Россия Федерациясе Президентының 2008 елның 4 июнендәге 889 номерлы Указы Россия икътисадының энергетика һәм экологик нәтиҗәлелеген арттыру буенча кайбер чаралар турында.

7. «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларга таләпләрне раслау турында»Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2021 елның 11 февралендәге 161 номерлы карары.

8. РФ Хөкүмәтенең 07.10.2019 елның 1289 номерлы карары «дәүләт (муниципаль) учреждениеләренең чагыштырмача шартларда алар кулланган дизель һәм башка ягулык, мазут, табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе, күмер, шулай ук алар кулланган су күләмен киметү таләпләре турында»;

9. «Энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында, һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында «Федераль законны гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән Россия Федерациясендә энергияне саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча чаралар планын раслау турында»Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2009 елның 1 декабрендәге 1830-р номерлы боерыгы.

10. Җылылык энергиясен һәм җылылык ташучыны исәпкә алу кагыйдәләре. / Главгосэнергонадзор, 1995 ел

11. ГОСТ 27322-87. Сәнәгать предприятиесенең энергия балансы. 1987.

12. ГОСТ Р 51379-99. Энергияне саклау. Ягулык-энергетика ресурсларын сәнәгать кулланучысының энергетика паспорты. 1999.

13. ГОСТ Р 51387-99. Энергияне саклау. Норматив-методик тәэмин итү. 1999.

14. ГОСТ Р 51541-99. Энергияне саклау. Энергия нәтиҗәлелеге. Күрсәткечләр составы.

15. ГОСТ Р 51380-99. Энергияне саклау. Энергия кулланучы продукциянең энергия нәтиҗәлелеге күрсәткечләренең аларның норматив кыйммәтләренә туры килүен раслау ысуллары. 1999.